

školní četba

Karel Čapek

BÍLÁ NEMOC

**PODPOŘTE NAKLADATELE
PŘÍMÝMI NÁKUPY
NA JEHO ESHOPU**

**knihy, CD, DVD
a digitální produkci
najdete na**

www.eshop.carpe.cz

**POMŮŽETE VYDÁNÍ
DALŠÍCH TITULŮ**

Děkujeme a vážíme si vaší přízně!

Karel Čapek

Bílá nemoc

CARPE DIEM

2020

Karel Čapek

Bílá nemoc

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu nebo v aplikaci. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření, je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© *Carpe diem*, 2020

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-7487-291-4 (pdf)

ISBN 978-80-7487-292-1 (epub)

ISBN 978-80-7487-251-8 (mobi)

Předmluva

První podnět k této hře dal mi před léty námět přítele lékaře dr. Jiřího Foustky: doktor, který objeví nové paprsky, ničící zhoubné nádory, najde v nich paprsky smrti; jich pomocí se stane samovládcem a neblahým spasitelem světa. Z toho námětu mi utkvěla představa lékaře, který má svým způsobem v rukou osud lidstva. Ale za našich časů je tolik lidí, kteří mají nebo chtějí mít v rukou osudy národů nebo človenstva, že by mě nikdy nezlákalo rozmnožit je ještě o jeden exemplář, kdyby tu nebyl druhý a nutkavější podnět: tím je naše doba sama.

Jeden z charakteristických znaků poválečného lidstva je ústup od toho, čemu se tu a tam skoro s opovržením říká humanita; v kterémžto slovu je zahrnuta zbožná úcta k životu a právům lidským, láska k svobodě a míru, usilování o pravdu a spravedlnost a jiné mravní postuláty, které byly v duchu evropských tradic až dosud považovány za smysl lidského vývoje. Jak známo, v některých zemích a národech nastoupil duch zcela jiný; ne člověk, nýbrž třída, stát, národ nebo rasa je nositelem všech práv a jediným předmětem úcty, ale zato úcty svrchované: nic není nad ním, co by jej mravně omezovalo v jeho vůli a právech. Stát, národ, režim je nadán všemohoucí autoritou; jednotlivec se svou svobodou ducha a svědomím, se svým právem na život, se svým lidským sebeurčením je fyzicky i mravně naprosto podřaděn takzvanému kolektivnímu, ale v podstatě čistě autokratickému a násilím uloženému řádu. Prostě duch politické authority se v dnešním stavu světa výbojně utkává s evropskou tradicí mravní a demokratické humanity; tento konflikt se rok za rokem hrozivěji rozehrává v dění mezinárodním, ale zároveň je vnitřní otázkou každého národa. Zevně se nejjasněji projevuje chronickým válečným napětím v dnešní Evropě a rostoucím sklonem k násilnému a vražednému řešení politických otázek.

Pravda, dnešní světový konflikt je možno definovat také v pojmech hospodářských a sociálních; nebo je možno jej vykládat v biologických termínech boje o život; ale jeho nejdramatičtější aspekt je ve srážce dvou velikých antagonických ideálů. Na jedné straně mravní ideál všelidské humanity, demokratické svobody,

světového míru a úcty ke každému lidskému životu i právu. Na druhé straně dynamický protihumanitní ideál moci, nadvlády a národní nebo jiné expanze, pro kterou je násilí vítaným prostředkem a lidský život jenom nástrojem. Řečeno v termínech dnes běžných, je to konflikt ideálů demokracie s ideály neomezených a ctižádostivých diktatur. A právě tento konflikt ve své tragické aktuálnosti byl popudem k napsání Bílé nemoci.

Mohla by to být rakovina nebo jiná choroba místo fingované "bílé nemoci"; ale autor se snažil pokud možno přenést jednotlivé motivy i samu lokalizaci své hry do sféry fiktivní, aby nebylo nutno myslet ani na skutečnou nemoc, ani na skutečné státy nebo režimy; mimoto cítil ono malomocenství do jisté míry symbolicky, jako příznak hlubokého rozvratu bílé rasy; taková epidemie připadá dnešnímu člověku jako návrat k morovým ranám středověku. Autor úmyslně navodil celou dramatickou situaci svého konfliktu na motiv vražedné epidemie; neboť člověk nemocný a bedný je nutkavě a typicky předmětem humanity; jeho závislost na laskavém mravním řádu je nejhlubší. Dva velké světové názory se tu utkávají tak říkajíc nad ložem bolesti, a v jejich konfliktu se rozhoduje o životě a smrti malomocného lidstva. Ten, kdo je představitelem vůle k moci, se na své cestě nenechá zastavit soucitem s lidskou bolestí a hrůzou; ten pak, kdo se s ním utkává ve jménu humanity a úcty k životu, odpírá pomoc trpícím, protože sám fatálně přejímá neúprosnou morálku boje. I ve jménu míru a humanity se bude zabíjet a umírat v hekatombách, bude-li se ten spor muset jednou vybojovat. Ve světě války sám Mír musí být tvrdým a neústupným bojovníkem. A naopak představitel moci a síly se stává sám jedním z těch, kdo úpějí o lidskou pomoc, zatímco se přes něho bezcitně převaluje nezadržitelná masinérie masakru, který rozpoutal. V tom právě spatřoval autor beznadějnou tíhu světového konfliktu, který prožíváme; neutkává se v něm jen tak prostě černé s bílým, zlo s dobrem, bezpráví s právem; srážejí se v něm na obou stranách velké hodnoty i nesmiřitelné tvrdosti; ale co je v tom sporu ohroženo, je všechno dobro a právo a veškeren lidský život. Nakonec je to jen dav bez velikosti i soucitu, který lhostejně ušlape k smrti oba představitele protichůdných vůlí. Hle člověčenstvo, které humanita chtěla zachránit, hle zástupy, které vůle k moci chtěla vést

k velikosti a slávě! Tady máš své “všechny lid”, Galéne, tady máte svůj národ, Maršále; a my všichni tu máme své dějinné konflikty, v nichž konečný úspěch je nejistý, ale kde jen jedno je nepochybné: že na ně těžce a bolestně doplatí Člověk. Ať jakkoliv dopadne válka, za jejíhož burácení se uzavírá Bílá nemoc, jisto je, že ve svém utrpení Člověk zůstal nespasen.

Autor je si vědom, že tento nevyhnutelný tragický závěr není řešením; ale jde-li o skutečný zápas, který se odehrává v našem čase a prostoru mezi skutečnými lidskými silami, nemůžeme jej rozřešit slovy a musíme jeho řešení ponechat dějinám. Snad můžeme mít důvěru i v příští lidi, jako jsou ti dva čestní a rozumní mladí lidé v závěru hry; ale konečné řešení zůstává politickým a duchovním dějinám, na kterých nejsme angažováni jenom jako diváci, nýbrž jako spolubojovníci, kteří musejí vědět, na které straně světového dramatického konfliktu leží celé právo a celý život malého národa.